

Ana Geršak

Miha Stopar: *Herman Vitežnik*.

Ljubljana: Študentska založba (Zbirka Beletrina), 2013.

Nasloviti roman po imenu glavnega junaka je *statement*, Izjava z veliko začetnico in vzbuja specifičnega horizonta pričakovanja, ki ne bi bilo isto, če bi delo nosilo naslov “nesojeni boksar” ali “moje življenje v Vipavi”. Pričakovano je, da bo protagonist na tak ali drugačen način upravičil privilegij poimenovanja, da bo iz njega nekaj izjemnega ali izjemno obupnega, in četudi se bo na koncu izkazal za povprečneža, bo izjemna vsaj njegova upodobitev povprečnosti. *Herman Vitežnik* je romaneskni prvenec, ki na začetku veliko obeta – in ne le zaradi naslova –, izpolni pa manj od pričakovanega. Pa saj včasih je tudi to dovolj.

Roman blede spominja na italijansko povojno filmsko in literarno produkcijo (recimo na *Agostina*, *Ernesta* ali *Arturjev otok*), na vse tiste zgodbe o odraščajočih mladeničih, ki se morajo, če želijo ubežati usodi v ruralnem okolju, spopasti s konservativno malomeščansko ali lumpenproletarsko družbo, ki ne razume njihove želje po svobodi. Mejniki med otroštvom in odraslostjo skušajo preseči s spolnostjo, v katero jih običajno uvede izkušena starejša ženska, ampak to je samo etapa; svojo odraslost potrdijo s tem, da se uprejo družinski in družbeni avtoriteti. Vzdušje, v katero Stopar postavi svojega junaka Hermana, evocira našete arhetipe: mala, zaspana lokalna skupnost, stlačena v ne več vas, a še ne mesto, problematičen, toda srčen najstnik z velikimi sanjami, seksualno emancipirana lepota, nad katero se lokalci zgražajo in ki običajno poskrbi za iniciacijo junaka v spolnost, tradicionalistično okolje, na koncu pa – srečen razplet, ko se junak upre okolici in zaživi po svoje? Seveda. Ampak zadeva se začne nekje vmes krhati. Pa ne le zaradi nenaravnih dialogov ali nedoslednih likov, ki kljub neizobraženosti vehementno govorijo o “maskulinizaciji”.

Bildungsroman o nesojenem boksarju iz okolice Vipave, človeku z visokimi ambicijami, a povprečnimi sposobnostmi, ima sprva izreden

potencial. Hermanova ljubezen do boksa je brezkompromisna, tako tuja zaspanemu ruralnemu okolju, tako predana in zato čudovita. Tudi ko se že izpoje in se sprevrže v površinski najstniški nihilizem, pod površjem še vedno brbota neka želja po presežku, prebodena z grenkim spoznanjem, da so protagonistove zmožnosti premajhne glede na velikost želje. Herman je perfekcionista in kot tak raje ostane povprečen, kot da bi tvegjal neuspeh. Treninge opusti, ker ugotovi, da se nima smisla truditi, če ne more biti najboljši, to grenko spoznanje pa ga po eni strani postavlja v polje identifikacije s slehernikom, po drugi strani pa ga senzibilnost, s katero detektira svoje stanje, dvigne nad povprečje. Glede na otroštvo in najstniška leta je podoba odraslega Hermana, ki raznaša kebabe, precej zvođenela. Postane povprečen junak v povprečnih zapletih, ki so v grobem kontrastu z njegovo prejšnjo osebnostjo. Če bi se zgodba zaključila tu, bi bila izjemna. Toda avtor zamenjuje verizem z resničnostjo: zvesta in nadrobna literarizacija zanimive življenjske usode še ni zagotovilo za zanimivo literaturo, drugi del romana pa se zaplete v točno to zanko. Zgodba odraslega Hermana ni v ničemer predstavljena tako, da bi upravičila svojo literarizacijo, problem pa predstavlja tudi množica stranskih likov, ki začne junaku nepojasnjeno odžirati prostor. Ker so njihove zgodbe močnejše in vitalnejše.

Herman Vitežnik bi bil brez Hermana Vitežnika solidna zbirka kratkih zgodb in anekdot. Poleg tiste najboljše o nesojenem boksarju je tu še zgodba o družinski drami, v kateri si oče in sin delita ljubico, Anina zgodba, ki je vzporedna Hermanovi, a paralele v romanu niso dovolj poudarjene, tista o pametnih vrtnih palčkih bi lahko bila mala senzacija, pa o tem, kako je Filipič v eni noči naredil revolucijo ter o vzponu in propadu slovenskega wikileaksa. In še bi se jih našlo. Herman je zanimiv, dokler se zanima za boks. Zanimiv je, njegova strast pojenja in ne more nadomestiti nastale praznine. Kar temu sledi, je ribarjenje, igra povleci-spusti-povleci-spusti, ki je nezanimiva že zato, ker slabše ponavlja, kar je bilo enkrat že dovolj dobro povedano. V romanu se skoraj vsak stranski lik polasti določenega pripovednega toka, ki ni nujno relevanten za protagonista. Herman mu bolj kot ne zapade, se mu prepusti, medtem ko stranski lik upravlja z nastalo situacijo. Pri tem se razkrije nepremišljenost romaneskne dramaturgije. Anekdote se kopičijo, tudi ob nepravem času, recimo tik pred zaključkom, ko bi se roman lahko začel že počasi iztekati. Liki v zgodbo vstopajo in iz nje izstopajo, ne da bi na junaku pustili kakšno posledico, tudi če so bili prej predstavljeni kot zanj pomembni ali njemu bližnji. Pripovedovalec zelo skrbno gradi prvo srečanje z Lindo, kot bi želel nakazati za Hermana usodno srečanje – kar tudi je, le da

potem Linda, ko je logika pripovedi ne potrebuje več, kar izgine, čeprav protagonistu ponuja enkratno priložnost za emancipacijo in soočenje z očetom in družino. Linda je stranski lik, tako da njeno izginotje za celoto niti ni tako pomembno. Nasprotno pa so Hermanova sestra Ana, njegovo dekle Eva in njegov oče pomembni liki oziroma liki, ki so predstavljeni kot pomembni. Oče in Ana nista na koncu nič drugega kot priročna *deus ex machina*, pojavita se točno takrat, ko ju Herman potrebuje, in se po tem, ko sta opravila svoje, lepo primerno odstranita. Največji problem pa predstavlja Hermanovo dekle Eva. Ne samo da je njen umik iz zgodbe povsem nemotiviran ali bolje, rešljiv s preprostim pogovorom; je lik, pri katerem se logika povleci-spusti najočitneje uveljavlja, kljub temu da naj bi protagonistu tako rekoč spremenila življenje.

Roman ima podobno težavo kot tema, ki si jo zastavi: v obupani želji, da bi bil izjemen, izpade povprečno, marsikatero izhodišče pa ni izkoriščeno, kot bi lahko bilo. Problematičen odnos med željo po presežku zaradi presežka in željo po presežku zaradi slave je nerodno nakazana v zadnjem delu romana prek intervjujev, ki jih Herman opravlja s "pomembnimi" osebnostmi. Pozitivna točka sicer preveč zgovorne pripovedi je, da ne razkrije junakove motivacije. Je Herman želel postati boksar, ker je ljubil boks ali zato, da bo nekoč v tej disciplini slaven? Dobro vprašanje, le da se je treba do njega pregristi globoko skozi balastne teorije o povprečju in nadpovprečju.

Konec koncev ni *Herman Vitežnik* kot celota nič več in nič manj od tega, kar obljublja. Je prvenec, ki želi povedati vse naenkrat in vse zelo očitno. Sandra Krkoč je v nedavni recenziji za *Dnevnik* svojo kritiko romana nasloвила *Povprečno o povprečnosti*, in čeprav se z ugotovitvijo strinjam, bi vseeno dodala, da je roman dobro napisan in da kljub praznim mestom zgodba teče. In kot rečeno – včasih to povsem zadostuje.